

ERCITUS. Par autem est mihi ejusdem Imperatoris Numus, ubi *Pax Exerciti* lego. *TULLIUS*. Hunc posteriorem Cl. *Patinus* pinxit p. 350. addens, alias nuspiam hanc epigraphen sibi lectam esse. Ego quoque miratus eandem, quia militum fortium e voto arma potius, quam otia Pacis esse solent, interpretabar hoc loco voculam *Pax*, pro *Concordia*: cum discordia militum, quasi bellum quoddam intestinum, externo quovis deterius esse soleat. Quæ mihi causa fuit, ut hunc Numum anterioribus adjicerem. Proximo Dialogo proficiscemur cum Imperatoribus in Castra, & horum formam ex Numis discemus. *PUBL*. Spectator ero lubens, & inscutor: quia Romanus non sum, & stipendia mereri non cogor.

DIALOGUS VII.

De Belli Denunciatione, Profecione
Imperatoris in Castra, horumque forma.

TULLIUS.

Militum quidem delectus, adjuratio, Ducumque Ordines, I. fiebant Belli causa: verumtamen armata Roma omni tempore fuit, etiam cum hostes non haberet, licet rarum hoc foret. Profecio autem Imperatoris non suscipiebatur, nisi certo Bello. Hujus porro tanta erat Religio apud veteres, ut, nisi prius per *Feciales* indictum, non inchoaretur. De horum Sacerdotum Collegio bis Decemvirali ex instituto disseram Parte IV. cujus argumentum erit Religio Augustorum. Hic sufficiat tibi, prænosse Munus eorum, quod erat, Bellum denunciare, Fœdus, Pacemque ferire. Utriusque muneris ergo *Fecialibus* hic locus debebatur, priusquam Imperatorem abiturientem sequamur. Recense Numum VIIimum, qui mihi rem clarius exponendi ansam præbebit.

BUBLIUS. Latabar hætenus, quoties mihi hujusmodi imperium dabas: at modo trepido, dum typum hunc, quem oculis II.

lis

Tab. II.
n. 7.

lis, dudum præcurri, ænigmati simillimum habeo. *TULLIUS*. Au-
de aliquid. Obvia in Numis enarrare profecto artis non est.
Hanc ut assequaris, abstrusa quælibet pusillanimis abjicere non de-
bes, quin potius ad illa majores animos capere. *PUBLIUS*. Di-
cam, quod video: quid videam, undique ignoro. In medio con-
fidet vir, aut mulier, quod nescio animal super genua gestans
resupinum, occisum jamjam, aut statim occidendum. Qui enim
ad lævum adstat vir, dextra stilum, aut cultrum illuc applicat.
A dextris Miles galeatus cum hasta stans, digitum in illud in-
tendit. Supra scribitur: ROMA. Tantum ac nihil præterea
novi.

III. *TULLIUS*. Bis occurrit hic Numus apud *Ursinum* in Gente
Veturia p. 289. Primum cum capite Romæ in Adversa, & epi-
graphie: *TI.berius VET.urius*: quæ syllaba tribus literis contra-
ctis exprimitur. In altero Numo cum Jano bifronte, nullo No-
mine addito. Aversa ubique par est: nisi, quod in uno vox RO-
MA superius, ut hic, in altero inferius legatur. Non tamen
apud *Ursinum* animal aliquod videtur: sed figura media, uno ge-
nu procumbens, ab utraque adstantium vulnerari, ac perfodi ap-
paret. Unde celebris *Perizonius* eam in suspicionem venit, Mar-
tem, ac Ducem aliquem Romanum, hic adstantes, hostem sub-
actum trucidare.

IV. At vero Ill. *Spanhemius*, qui hunc Numum ex alio cimelio pa-
riter vulgavit, edocet me Tom. II. p. 204. a figura media por-
cum teneri, unumque adstantium *Fecialem* esse: atque adeo præ-
sentem Numum ad Fœdus quoddam initum referri debere, cum
Ursino, aliisque consentit. An porro ad Fœdus Romanum cum
Sabinis, an alia cum gente? Utrum *Tiber. Vettius*, aut *Veturius*
Fecialis fuerit? ambiguum dicit. Id, quod nostræ disceptationis
non est. Sufficit, plurimum celebrium Antiquariorum sensu, ac
consensu, *Fecialem* hic comparere.

V. Horum Sacerdotum Antistes, *Pater Patratus* dictus, cum bel-
lum Populo extero denunciandum esset, verbena, i. e. herba
quapiam, a ferro dicta, vulgò *Eisenkraut*, cum sociis cinctus, mit-
tebatur *clarigatum*, ut agebant: Scilicet, ut *clara voce* res ablatas
ab hostibus repeteret, Deos, Deasque, vindictæ causa compel-
lans. Ni audiretur, lanceam, sanguine fœdatam, hostiles in
agros projecit, sive, quod *Virgilius* cecinit:

-- -- jaculum intorquens, emittit in auras
Principium pugnae.

Aen. IX.
52.

Cum Fœdus feriri oporteret, idem, pariter verbena cinctus, hostæ loco caduceum gestans, porcum, aut ferro, aut lapide acuto, medium dissecuit, utrique paciscentium turbæ adstanti partem unam tribuens, cum dicto: *Sic Jupiter feriat eum, qui primus rumpet pacem, quemadmodum ego hunc ferio porcum.* Lapidem insuper in altum projiciens, addidit: *Si sciens fallo, tunc me Diespiter, salva Urbe, Arceque, bonis ita ejiciat, ut ego hunc lapidem ejicio.* Hinc tenuo *Virgilius*:

VI.

-- -- -- Cœso jungebant Fœdera porco.
Atque hæc sunt, quæ Numi hujus aspectu te discere volui. Nunc insequentis periculum fac.

Aeneid,
VIII.

PUBLIUS. Et hic adhærerem, nisi nosses, de Professione Imperatorum sermonem nobis esse. Juvenem ergo Ducem equo veloci, cum Sceptro militari, Castra petere, ex Aquila, Signifque post eum erectis, facile auguror. Nomen ejus prodit epigraphæ: *C. ajus CAESAR AUGUSTI F. ilius*: adoptione nimirum, quoniam eundem Gener *Augusti*, scilicet *M. Agrippa*, sicut & *Lucium* fratrem, genuerat, Cæsares ambos, ac Principes Juventutis appellatos. *TULLIUS.* Gnaviter ais. Pinxi tibi hunc Numum ex III. *Spanhemio* II. 205. In cujus Adversa fulget Augustus. Hic, teste *Suetonio*, ambos Nepotes circum Exercitus, ac Provincias misit: & hic *Cajus* in Armeniam proficiscitur, ubi præcox fatum invenit.

VII.

PUBLIUS. Numi, Nonus, ac Decimus, ex te si audiero, quorum sint, cum eos ipse non teneam, facile recensentur, cum & imagines, & epigraphes planæ sint. *TULLIUS.* Gratae varietatis causa eosdem tibi exhibeo: primum *Hadriani*, & æris magni, ex *Goth.* Numar. p. 207. Alterum *Lucii Veri*, æris medii, ex *Patino* Impp. p. 214. *PUBLIUS.* Laureatus Imperator in priori, equo celer, hastam laxa gerens, dextram extendit. Circum le-

VIII.

Tab. II.
n. 9. & 10.

go: COS. III. Infra: EXPED. itio AUG. usti. Posterior denuo Imperatorem equitem sistit, & laureatum, cum hasta transversa, gravi passu

passu, manuque non extenta, incedentem. Epigraphe: PRO-
 FECTIO AUG. *usli*: item residui ex Adversa tituli: TR. *ibun*.
 P. *otefate III. tium*. Infra: S. C. *Hadrianum* omni prope Imperii
 sui tempore profectum, lustrasse plerasque Imperii provincias,
 ac benefaciendo easdem pertransiisse, probe novi, sicut & ad-
 ventum ejus plurimis Numis celebratum: de bellica vero illius
 Expeditione non ita mihi constat. TULLIUS. Docet eam *Spar-*
rianus, inquiens in ejus vita: *Audito tumultu Sarmatarum, & Roxo-*
lanorum, præmissis exercitibus, Mæsam petiit. Collega M. *Aurelii*,
 scilicet L. *Verus* Augustus, hilaris genii, profectus est quidem in
 Castra: bellum vero per Duces duntaxat, & Legatos gessit. Ni-
 hilofecius tamen Armeniaci, Parthici, Medici elogis gloriaba-
 tur.

IX.
 Tab. II.
 n. 11.

PUBIUS. Numum XI. mum ut unum ex rarioribus intueor:
 in quo Imperator eques elata dextra milites quatuor, cum Aquila
 Legionari, & Signis duobus prælatis, Exercitum redhibentes al-
 loquitur, ac forte in adventu suo salutatur. Supra legitur: EX-
 ERGIT. *us ISC*. Infra: S. C. TULLIUS. Rarissimus certe hic
 Numus est *Marc. Cassii Latieni Postumi* Tiranni, Viri a Fortitudine,
 & Æequitate sua clarissimi. Hunc *Valerianus* Imperator, amplif-
 sime commendatum, Gallia præposuit: *Gallienus* vero filio *Saloni-*
no, illuc missus, juventutis moderatorem dedit. Galli vero, pue-
 rum Principem ferre nolentes, hoc occiso, *Postumum* ut Augu-
 stum acclamarunt: qui mox *Cajum* filium Collegam imperii fecit.
 Siste itaque hujus Numi Adversa caput *Postumi* Patris in Corona
 radiata. Epigraphen Aversa *Patinus, Vaillantius, Trifstanus*, alii-
 que, nil hæsitantes legerunt: EXERCIT. *us ISC. anicus*: quod
 scilicet apud *Isfam*, Britannia urbem, Comitatus Monumethensis,
 ad fluvium Nominis ejusdem, sit demoratus. Verumtamen
 Cl. *Harduinus* hic denuo peculiariter sentiens, ait: Imperatorem
Postumum in hoc Numo Exercitui quidem alicui dare imperia: hunc
 tamen inepte *Isfanicum* dici, neque prudentius in alio hujus Ti-
 ranni Numo, in quo scribitur EXERC. VRC. legi *Vacciacum*.
 A Provinciis enim integris, non ab Urbibus privatis, Exercitus
 esse cognominatos. Quare in epigraphe hujus Numi syllabam
 ISC disjicit, & ita legit: EXERCIT. *us J. ubente S. enatu C. on-*
scriptus: uti altero in Numo supra commemorato: EXERC. *itus*
U. rgenie A. ugusto C. onscriptus. Fundamentum sic interpretandi
 sumit

In Plin.
 suo
 Tom. I.
 P. 144.

fumit ex formula Romana: *Senatus jubet, Augustus urget.* Confirmat hoc ex tertio adhuc ejusdem *Postumi Numo*, in quo scribitur: EXERCITUS AUG. Ingenium sane hic elegans est: sed ænigma nimium videtur.

PUBLIUS. Duodecimus quoque Numus perelegans est: in quo Imperatorem equitem cum hasta, vel telo transverso, victoria præit alata, læto eidem omine palmam præferens, & laurum, cum lemmate: VICT. oria COMES AUG. *usti.* *TULLIUS.* Et hic pariter Numus laudati *Postumi* est apud *Patinum* p. 334. Vicit ille: neque solummodo Victoris elogium tulit, verum etiam in cæteris Numis *Patinianis*, ut *Restitutor Gallia*, ut *Hercules Deusomensis*, *Macusanus*, *Inviælus*, *Pacator Orbis* prædicatur. Ubi ad virtutem, qua claruit, adulatio plurimum addidit. Nihilominus tamen a militibus propriis, quorum disciplinam exactius perurfit, unacum Filio trucidatus est.

PUBLIUS. Vis, ultra progrediar? *TULLIUS.* Omnino. Profectos Imperatores vidimus; quo pervenerint, æque intueamur. *PUBLIUS.* Numus XIII. in hanc rem quid me doceat, nullibi dispicio. Ignoro enim, quæ sit illa figura quadrata, pedibus quatuor suffulta, & superius reticulata, vel quasi chlatrata, cui lancea accumbit. Turbat me pariter epigraphe, dum in summo duabus lineis lego: AUGUSTUS. TR. *ibum.* POT. *estate.* Inferiorem deinde per oram: L. *ncius* CANINIUS GALLUS III. VIR. Cupidus, quid hic lateat mysteriorum, intelligam. *TULLIUS.* Sapere in omnibus Numis necdum datum est Eruditis, & nec etiam ubilibet magnopere interest. Edidit hunc Denarium *Ursinus* p. 60. in Gente *Caninia*, cum capite *Augusti* in Adversa, & Nomine. Vulgavit eum pariter *Spanhemius* II. p. 193. atque, figuram quadratam *Vaillantio* visam esse tanquam *Lectisferium*, sive Lectum, cui-dam Deorum, Dearumve instratum: de quo lepido religionis Romanæ ritu nos Parte IV. differemos. Cui forte consonare videatur, quod *Mediobarbus*, novissime ab *Argelato* curatus, p. 31. hunc Numum iis accensuerit, qui An. V. C. 731. quo *Augustus* Tribunitiam Potestatem primum suscepit, & ægrotavit, pro salute ejusdem voti cudebantur. Sed opinio ista *Spanhemio* non probatur. Refert igitur & alteram *Ursini*, quam dicit *Morellio* dubiam visam: scilicet hic representari *Tabernaculum* quodpiam *Prætorium*, atque *Ca-larense*, atque innui alicujus Oppidi sub Augusto factam oppugna-

tionem : quod affirmare Vir Ill. non ausus est ; nihil tamen ipse melius conjicit. Esto autem, hæc opinio forsitan fallat : mihi tamen *Tabernaculi Prætorii* memoria, hic ingesta, commodam præbet ansam, de Castris Romanorum nonnulla tibi suggerendi. *PUBL.* Multum id expectavi : ausus vero non sum, ordinem, qui tibi placet, interpellare.

XII. *TULLIUS.* Dum de Castris Romanorum tibi dico, Civitatem quodammodo cogites, velim. Prædicante *Lipso*, adeo nihil temere, nihil inconsulto, sed omnia cum certa ratione, ac ordine pulcherrimo, gessere Romani: ut vix demum aliquid subito, inopinatoque eisdem accidere posset. Quare sic proficiscebatur Exercitus, ita manebat, ut semper esset instructus ad pugnam, & sub iter *Acies ambulans*, in Castris *Acies considens*, dici promereretur. *Cæsare* deinde teste, *Castra eorum referebant figuram Urbis*. Unde sunt, qui existiment, eadem compluribus Urbibus ortum dedisse. Quocunque igitur Imperator cogitaret, Regnum illud, aut Provinciam, unacum fluviis, rivis, vallibus, montibus, ac semitis, præter milliaria, in tabulis, mappisque descripta tenebat. Exercitum ubique Metatores, cum Tribunis, ac Centurionibus præbant: qui, explorato, dimensoque Castrorum loco, hic Prætorium, hic Legati, hic Tribunorum, hic Legionum stationem commodam designabant. Fixerunt ubique Aquilas, & Signa, hastis prælongis latera concludentes: ut, cum veniret Exercitus, unusquisque, ubi diverteret, mox prævideret, & Castra, ut Urbem plateis ex ordine discretam, ingrederetur. Si una nocte ibi subsistendum, fecere *Mansionem*: si longius, dixerunt *Stationem*: si per hyemem (nec enim Urbes ingrediebantur) *hybernabant*.

XIII. Mox, ut ingressi sunt Castra, militum erat, *opus facere*, i. e. illa munire, tametsi unius duntaxat noctis *mansionem* haberent. Ante illa fuere *Procastria* pro calonibus, laxis, mercatoribus, impedimentis: quibus omnibus extra valla manendum erat. Castra, quadrata ubique formæ, & quatuor portarum, semper vallo, e gleba congesto, incingebantur, nisi loci opportunitas ligna, lapidesque sufficeret. Altum id semper tribus pedibus, cumque periculum foret, etiam tantundem, ac tertium altius fuit. Firmatum est sudibus, terræ infixis, ac insuper fossa, octo pedibus lata, decem profunda, præmuniebatur. Grandis hic labor peditum erat, quos Equitatus protexit, Cum hostes vicini essent, armati toti

hoc

hoc opus facere iussi sunt, Imperatore peculiari quodam cum agmine hostes observante.

Prætorium, sive Mansio Imperatoris, tanto circuitu fiebat, ut cum omnibus, ad se atinentibus, eumque comitantibus, commode subsistere, capere auguria, comitia bellica agere posset. Post hanc Mansionem, tutissimo semper loco, primumque in medio Castrorum, deinde edito in colle positam, ut Imperator omnia circumspicere posset, Porta *Prætoria* fuit. Huic recta linea opponebatur Porta *decumana*, ubi *Quæstorium* situm, in quo Aerarium erat, omnisque præda reponebatur. Vicinum erat *Penuarium*, ubi *Annona* servabatur: propingua pariter *Quintana*, sive locus, mercibus, prædisque distrahendis destinatus. Aerarii causa hæc Porta præ omnibus communita est maxime, præsidioque fortissimo custodita. Transversa in ligna limitem utrumque faciebant Porta, dictæ *Principales*, dextra, itemque sinistra: quemadmodum & via intermedia *princeps* appellata fuit.

XIV.

Legatus ad lævam Prætorii, *Tribuni* post illud morabantur. Medium Castrorum occupabant *Equites*, postque illos *Triarii* demorabantur. Hos exceperunt *Hastati*, atque *Principes*: quorum tabernacula *Contubernia* dicta sunt, quoniam unumquodque eorum denos milites capiebat. Ad latus utrumque *Sociorum*, & *Auxiliarium* agmina degebant. Magna spatii intercapedo Tribunorum inter, ac Militum tabernacula nomen *Principiorum* ferebat: ubi fulgebant Aquilæ, & Signa, & e cespite Tribunal erigebatur. Oportuit hoc forum perpetua esse mundicie. Unde quotidie a militibus everri, immo & pulverum causa etiam unda conspergi debuerat. Hic Imperator, cum res posceret, milites alloquebatur: hic judicia fiebant: hic comitia: hic, extra supplicia capitis, pœnæ infligebantur. Ast manum de tabula: dictum sit satis de Castris.

XV.

PUBL. Satis etiam est mihi, quod mirer, te tanta compendio tantillo colligere potuisse. *Quirites* haud adeo demiror. Cum namque a bellis vix unquam cessarent, Civesque omnes tam longa stipendia facere cogerentur: usus unumquemque docuit, quid optimum factu, quid utilissimum, quid necessarium foret. Prudentia certe usum, longasque observationes pro incunabilis habet. Ingenium nullum, Ars nulla, vel Scientia tantum perspicit, quantum plurium annorum consuetudo, & exercitatio vident. *TUL.*

XVI.

Recte, si unquam, hic philosopharis. Agedum autem, Castrorum quoque formam gemina saltem in imagine intueamur.

XVII.

PUBLIUS. Numus decimus quartus consimilis est illi, quem Part. II. Tab. IV. n. 4. pinxeras: ita vero, ut supra *Ædes* quadratas, ostio aperto patentes, hinc & inde parvi modii starent, spicis prodeuntibus, cum epigraphe: *Providentia Caesarum*. Monuisti me porro ibidem, plurimorum communi sententia his ædibus non *Granarium*, sive *Domum annonariam*, sed potius *Castra Prætoris* figurari. Id sane, quod hoc in Numo præsentem luculente admodum patere videtur: ubi in apice *Ædium* nequaquam *Modioli frumentarii*, sed binæ *turriculæ*, intermedia *Stella*, comparent, cum lemma: *SPES ROMANORUM*. Tu quid hic observes, libenter admodum hauriam.

Tab. II.
n. 14.

XVIII.

TULLIUS. Numus isti minimi aris ita exstat apud *Cl. Patinum* Impp. p. 389. & 390. bis quidem, primum cum capite *Flav. Magni Maximi* Tiranni, deinde cum capite *Victoris* filii ejus. Puto autem, vel solam epigraphen: *Spes Romanorum*, quadammodo pronunciare pro communi, ac evincere prope, *Castra Prætoris* hic comparere: si tamen verba cum imagine loqui consentiamus. Haud etenim argumentum *Spei* apud *Martiam Romam* amplius aliud esse potuit, quam arma cum *Victoria* circumlata: per quæ sola & felicem fieri se credidit, & felix effecta est. Neque ablu dit lemma alterum: *Providentia Caesarum*: quod in Numis hujusmodi multo frequentius occurrit. In quo namque *Populus* perpetuo *spem summam* reposuit, illi utique par erat, etiam *Principem* ante alia omnia curis maximis intendere, neque alterius rei, ac *militaris*, felici *providentia*, laudem amplio rem colligere. Credamus ergo, hujusmodi Numis, toties *ære publico* repetitis, *Constantiniano* cum primis tempore, *Castra* designari, horumque formam quadratam, portarumque situm, perspicue redhiberi: quamvis hic sola *frons* eorundem aforis compareat.

XIX.

Tab. II.
n. 15.

PUBLIUS. Numus XV. tue omnium in hac Tabula elegantissimus mihi videtur. Exhibet is *Castra Prætoris*, quadris lapidibus constructa, formæ rotundæ, pluribus turribus, geminoque ostio anterieus conspicua, cum fascia quasi per medium, in qua scribitur: *IMP. eratore RECEPT. o.* Media sub alta, amplaque porta, acuminato fastigio intacta, stat *Imperator* cum *hasta*, poneque illum a dextris *aquila Legionaris*. Omnis hæc pervenusta
imago

imago melius oculis hauritur, quam verbis intelligitur. Cujus hic Numus Imperatoris extiterit, libentissime audiam. *TULLIUS*. Eum *Aeneas Vicus* aureum protulit inter ceteros *Tiber. Claudii* Numos: *Mediobarbus* porro primo hujus Imperatoris anno assignavit. *Levinus Hulsius* Gandavus eum interpretatus est de inopinato eventu, quo *Claudius*, a gregario milite ad necem quaesitus, conversione subita Imperator salutatus est, & lesticæ impositus, Militum humeris ad Castra deportatus, ac intra Vallum receptus est. Quo pacto hic Castra Prætoria Urbana, quæ Romæ fuerant, expressa sunt. Aliis tamen visum est, hoc Numo, *Claudii* adventum in Castra Britannica designari: quam in Provinciam, audito ejus tumultu, celer se contulit, juxta *Suetonium*, terrore, non armis, & sanguine vincens intra paucissimos dies. Reversus porro splendidissime triumphavit: Navali etiam Corona gloriatus, quasi Oceanum perdomuisset. *PUBLIUS*. Nihil *Claudii* gloriæ, undecunque collegerit illam, invideo. Castrorum autem tam splendidam formam, sive Urbana illa fuerint, sive Britannica, tuæ benevolentiae, cum gratissimi animi contestatione, insigniter debeo.

DIALOGUS VIII.

De Adlocutione Militum, Augurio,
Obsidione Urbium, & Vallorum.

PUBLIUS.

Concionum ad Milites, quibus peculiare *Adlocutionum* Nomen impositum fuit, multa erat vis, & ideo perpetua inter omnes gentes, atque cum primis apud Romanos, consuetudo: adeo, ut omnia subinde ab Augustis, & apud Milites, & apud Scriptores, vitio deputaretur. Primi namque se contemptos reputabant: postremi hanc omissionem socordiae, uti *Tacitus* in *Vitellio*, damnabant. Factæ sunt autem vel initio

I.

Ex-